

VIERLUIK MIGRANTEN EN DEMENTIE

Bijlage Achtergrondinformatie

Kenniscentrum Zorginnovatie

Dr. Marina Jonkers, februari 2018

Voor het vierluik Migranten en Dementie is literatuuronderzoek gedaan, informatie verzameld tijdens kennisbijeenkomsten over migranten en dementie en zijn er informele gesprekken geweest met professionals in zorg en welzijn. In deze Bijlage Achtergrondinformatie is meer te lezen over de aanpak van het onderzoek.

Informatie over het onderzoek

In het onderzoek is achterhaald hoe migrantenouderen met (signalen van) dementie worden bereikt door de hulpverlening, en wat hun ervaringen, opvattingen, behoeften en ondersteuningsmogelijkheden zijn. Het doel was om (toekomstige) professionals in zorg en welzijn handreikingen te bieden door het geven van inzicht zodat zij de zorg beter kunnen afstemmen op de achtergronden en ondersteuningsbehoeften van migrantenouderen met (signalen van) dementie en mantelzorgers. Daarvoor zijn er vier onderzoeksvragen gesteld:

1. Wat is er bekend over het vóórkomen van dementie bij migrantenouderen en de achtergronden daarvan?
2. Hoe is de zichtbaarheid van migrantenouderen en mantelzorgers binnen de dementiezorg? Wat zijn belemmerende factoren voor professionele hulpverleners om hen te bereiken?
3. Wat zijn ervaringen en opvattingen van migrantenouderen met (signalen van) dementie en mantelzorgers ten aanzien van zorg en ondersteuning en welke behoeften hebben zij?
4. Welke interventies zijn er om migrantenouderen met (signalen van) dementie en mantelzorgers te ondersteunen en wat is hun effectiviteit (succes en faalfactoren)?

Het onderzoek is onderdeel van een project van het Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam 'Samen werken aan betere dementiezorg door samen te leren'. Dit project richt zich op innovatie van het onderwijs op het gebied van wonen, welzijn en zorg voor mensen met dementie en mantelzorgers. Een onderdeel daarvan is de ontwikkeling van een onderwijsmodule over migrantenouderen en dementie voor de IVG opleidingen van Hogeschool Rotterdam en andere hbo-opleidingen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in 2016-2017. De resultaten van de vier onderzoeksvragen zijn in een vierluik losse artikelen vastgelegd en digitaal beschikbaar gesteld op de website van het Kenniscentrum Zorginnovatie van de Hogeschool Rotterdam.

Literatuuronderzoek

Om inzicht te krijgen in de onderzoeksvragen is er onderzoek gedaan naar wetenschappelijke en praktijkgerichte literatuur over migrantenouderen met dementie en mantelzorgers. Ook is er zogenaamde 'grijze literatuur' gebruikt om zo veel mogelijk interventies in beeld te krijgen. Dit zijn rapporten van (semi) officiële instanties, werkdocumenten, 'interne' documenten, onderzoeksrapporten, doctoraalscripties, populairwetenschappelijk werk, boeken, brochures, artikelen in nieuwsbrieven of verenigingsuitgaven en krantenartikelen.

Zoekstrategie

Voor het onderzoek is er gezocht naar wetenschappelijke en praktijkgerichte literatuur in verschillende elektronische databases als Cochrane Database, SpringerLink, Pubmed, maar ook zijn Google en Google Scholar geraadpleegd. Er is gezocht op (combinaties van) de volgende zoektermen in het Nederlands en Engels: *migranten-migrants; migrantenouderen-migrant elderly or older migrants; etnische minderheden en allochtonen-ethnic minorities, ethnic groups; Marokkaanse en Turkse ouderen-Moroccan and Turkish elderly; dementie, Alzheimer-dementia, memory impairment, Alzheimer; mantelzorg(ers)-family care or caregivers, informal care or caregivers; dementiezorg-dementia care; ondersteuningsbehoeften-needs of support; interventies-interventions*. Daarnaast is er gericht gezocht op websites van Nederlandse kennisinstellingen waaronder verschillende academische ziekenhuizen als AMC, Vumc, UMCG, UMC, Erasmus MC, LUMC maar ook universiteiten als UU, UvH, Erasmus, UvA, Vu, kenniscentra als die van Hogescholen, Pharos, Trimbos en Verwey-Jonker instituut, NIVEL, SCP en tot slot websites van belangenorganisaties rond dementie en migranten als Alzheimer Nederland en Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM). De verzamelde literatuur is verder geselecteerd op publicaties niet ouder dan 10 jaar, gericht op migrantenouderen met dementie en mantelzorgers en specifiek Marokkaanse en Turkse migrantenouderen. Omdat er niet veel publicaties voldeden aan de selectiecriteria, is er ook geput uit onderzoeksliteratuur over kwetsbare migrantenouderen in brede zin en hun mantelzorgers. Er is daarnaast specifiek gefocust op literatuur over onderzoek in Nederland maar ook is er internationale literatuur geselecteerd over onderzoek in andere Westerse landen naar migrantenouderen en dementie. Er zijn uiteindelijk 61 publicaties geselecteerd waarvan er 32 betrekking hebben op migrantenouderen met dementie en mantelzorgers. Daarvan gaan 17 publicaties over onderzoek en de praktijk in Nederland. Daarnaast zijn er 23 interventies geïnventariseerd die zich richten op kwetsbare migrantenouderen en mantelzorgers in brede zin. Daarvan zijn 14 interventies geselecteerd die zich specifiek richten op migrantenouderen met (signalen van) dementie en mantelzorgers.

Informele dataverzameling

Er is tevens informatie gebruikt die informeel is verkregen. Er hebben informele gesprekken plaatsgevonden met zorg-, welzijns- en medische professionals en sleutelfiguren: die betrokken zijn bij migrantenouderen in Rotterdam; tijdens het mini-symposium in Gouda over dementie bij Turkse en Marokkaanse migranten (8-11-2016) georganiseerd door Transmuraal Netwerk Midden-Nederland voor welzijns- en zorgprofessionals; de voorlichtingsbijeenkomst over dementie voor Marokkaanse buurtbewoners in de Blauwe moskee in Amsterdam (28-1-2017) georganiseerd door Pharos en AMAN (Associatie Marokkaanse Artsen Nederland); het symposium in Den Haag over Dementie en culturele diversiteit (14-9-2017) georganiseerd door Stichting Transmurale Zorg Den Haag en omstreken voor zorg- en welzijnsprofessionals; het symposium over cross-culturele dementiediagnostiek en -zorg (12-10-2017) georganiseerd door Alzheimercentrum zuidwest Nederland in Islamitisch Cultureel Centrum van de Assalam moskee in Rotterdam en tijdens en na de workshop 'migranten en eenzaamheid: heimwee en taboe' op de Kom Erbij Conferentie over eenzaamheid in Rotterdam (31-10-2017) georganiseerd door Coalitie Erbij Rotterdam voor welzijns- en zorgprofessionals en vrijwilligers.

Onderzoeksgroep en gebruikte begrippen

De onderzoeksgroep waar dit vierluik over gaat zijn thuiswonende migrantenouderen. Ook zijn mantelzorgers betrokken omdat het merendeel van de mensen met dementie tijdelijk of langdurig afhankelijk van hen zijn. De groep migrantenouderen is zeer divers wat betreft sociaal-etnische achtergronden en migratiegeschiedenis. Marokkaanse en Turkse ouderen zijn een bijzondere doelgroep omdat in onderzoek naar etnische gezondheidsverschillen naar voren komt dat chronische- en psychische gezondheidsproblemen vaker bij hen voorkomen in vergelijking met andere migrantengroepen (Verhagen, 2015; Denktas, 2011). Daarnaast richt het onderzoek zich zowel op migrantenouderen bij wie de diagnose dementie is vastgesteld als migrantenouderen bij wie dat niet het geval is, maar er signalen zijn die mogelijk duiden op dementie. De symptomen van dementie openbaren zich in de meeste gevallen op latere leeftijd.

Om die reden richt het onderzoek zich op ouderen. Daarmee is niet gezegd dat dementie een ouderdomsziekte is en het niet kan voorkomen op jongere leeftijd. In dit vierluik wordt de definitie van dementie gebruikt: 'Dementie is een ziektebeeld waarbij de geestelijke vermogens ernstig zijn afgenomen. Als gevolg hiervan kan iemand dagelijkse handelingen, die voorheen moeiteloos werden gedaan, minder goed of niet meer uitvoeren. Het gaat dan om handelingen als zich aankleden, het bereiden van voedsel, correcte inname van medicatie, of het betalen van rekeningen. De meest voorkomende vorm van dementie is de ziekte van Alzheimer (70%), gevolgd door vasculaire dementie (16%) (Alzheimer Nederland, 2017).

Meer lezen

Lees de vier artikelen van dit vierluik en maak de bijbehorende opdrachten.

- ▶ 1 – Migranten en dementie: hun aantal, toename en achtergronden
- ▶ 2 – Migranten en dementie: hun zichtbaarheid bij de hulpverlening en dementiezorg
- ▶ 3 – Migranten en dementie: ervaringen, opvattingen en ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers
- ▶ 4 – Migranten en dementie: ondersteuningsmogelijkheden; interventies en hun effecten

Dr. Marina Jonkers is verpleegkundige en cultureel antropoloog en werkt als senior onderzoeker bij Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam. Ook is zij als docent verbonden aan de hbo-V van Hogeschool Rotterdam.

Met dank aan de leden van de leescommissie die een vergevorderd concept van het vierluik hebben gelezen en van commentaar voorzien: Juan Selek van Genero Ouderen- en Mantelzorgforum en bestuurslid NOOM, Zeki Celikkaya Ouderen Maatschappelijk Werker bij SOL Rotterdam en Ilona Verhagen onderzoeker en docent bij Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam. Ook dank voor het meelezen en meedenken aan collega-onderzoekers en -docenten bij Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam: Canan Ziylan, Hanny Groenewoud, Hajar Senhaji-Muradin en Netta van 't Leven en Jacomine de Lange, lector Transitie in Zorg bij Kenniscentrum Zorginnovatie Hogeschool Rotterdam.

Onderdeel van een project van Kenniscentrum Zorginnovatie van Hogeschool Rotterdam, 2018

Projectleider: Dr. Jacomine de Lange, Lector Transitie in Zorg

Alle delen van dit vierluik en de bijbehorende opdrachten zijn beschikbaar onder het tabblad 'Resultaten' op www.hr.nl/dementieonderwijs

